



International Responsibility of the State in the Light of the Judgment of Eleventh December 2020 of the International Court of Justice (Equatorial Guinea v. French)

مسئولیت بین‌المللی دولت در پرتو رای یازدهم دسامبر ۲۰۲۰ دیوان بین‌المللی دادگستری (شکایت دولت گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه)

Esmail KHalife
Master student of International Law, University of Judicial Sciences and Administrative Services, Tehran, Iran

اسماعیل خلیفه
دانشجوی کارشناسی‌ارشد حقوق بین‌الملل، دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری، تهران، ایران

esmaeilkhalife1371@gmail.com

Abstract

The obligations that governments undertake in their bilateral or multilateral relations are only in the light of the principles and rules governing the implementation guarantee, for which executive validity can be imagined. Any behavior by the government in the outside world, if it is contrary to the obligations of that government, will undoubtedly lead to the responsibility of the government. The International Court of Justice (ICJ) examines the Equatorial Guinean Government's complaint to the French Government, the French Government's obligations and the actions taken by the French Government regarding the alleged location of the Equatorial Guinean Government, and holds the Equatorial Guinean Government accountable. Rejects the French government. The author seeks to examine the ruling in terms of international responsibility of the government with an analytical-descriptive approach according to the rules of the International Liability Plan of the government approved in 2001.

Keywords: International Government Responsibility, International Court of Justice, Places of Mission, Equatorial Guinea, France.

چکیده

تعهداتی که دولت‌ها در روابط دوجانبه یا چندجانبه خود بر عهده می‌گیرند فقط در پرتو اصول و قواعد ناظر بر ضمانت‌اجرا است که می‌توان برای آن‌ها اعتبار اجرایی تصور کرد. هر رفتاری که از سوی دولت در عالم خارج به وقوع می‌پیوندد اگر مغایر با تعهدات لازم الاجرای آن دولت باشد، بی‌شک موجبات مسئولیت دولت را به همراه خواهد آورد. دیوان بین‌المللی دادگستری در شکایت دولت گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، تعهدات دولت فرانسه و اعمالی که در خصوص محل ماموریت ادعائی دولت گینه استوایی از سوی دولت فرانسه صورت پذیرفته است را مورد مذاقه قرار می‌دهد و ادعاهای دولت گینه استوایی در جهت مسئول قلمداد کردن دولت فرانسه را رد می‌نماید. نگارنده این مقاله در پی آن است که با توجه به قواعد طرح مسئولیت بین‌المللی دولت مصوب سال ۲۰۰۱ با رویکردی تحلیلی-توصیفی به بررسی رای مذکور از جهت مسئولیت بین‌المللی دولت و بیان مبانی و استدلالات طرفین بپردازد.

واژگان کلیدی: مسئولیت بین‌المللی دولت، دیوان بین‌المللی دادگستری، اماکن ماموریت، گینه استوایی، فرانسه.

Received: 2022/04/23 - Review: 2022/06/21 - Accepted: 2022/08/15

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۲۳ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۲۱ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۱۵

ارجاع:

خلیفه، اسماعیل؛ (۱۴۰۱)، مسئولیت بین‌المللی دولت در پرتو رای یازدهم دسامبر ۲۰۲۰ دیوان بین‌المللی دادگستری (شکایت دولت گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه)، تمدن حقوقی، شماره ۱۱.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.



CC BY-NC-SA



مقدمه

موضوع مسئولیت بین‌المللی دولت از نقطه نظر ورود نظام مند به عرصه بین‌المللی مانند خود نظام حقوق بین‌الملل، جوان است؛ مدت زمان مدیدی نیست که بحث‌های ناظر بر مسئولیت بین‌المللی دولت به صورت سیستماتیک وارد عرصه نظام بین‌الملل شده است. اولین تلاش‌هایی که در عرصه جامعه بین‌المللی برای تدوین قواعد حاکم بر مسئولیت بین‌المللی دولت انجام شده است توسط نهادها و کارگزاری‌های منطقه‌ای صورت گرفته است. در قرن نوزدهم میلادی برخی از دولت‌های آمریکای لاتین، توجه شان به اصول حقوقی حاکم بر دعاوی بین‌المللی‌ای که مرتبط با لطمه به جان و مال اتباع بیگانه در قلمرو سرزمینی یک دولت است معطوف می‌شود. لذا در کنفرانس‌های برگزار شده توسط دولت‌های آمریکای لاتین از سال ۱۸۸۹ تا ۱۹۲۸ (که شش کنفرانس برگزار می‌شود) موضوع مسئولیت دولت در قبال لطمه به جان و مال اتباع بیگانه مورد توجه قرار می‌گیرد.

تلاش بعدی که انجام می‌پذیرد اختصاص به تلاش‌های جامعه ملل در این زمینه دارد. فهرستی که توسط کمیته متخصصان مجمع عمومی جامعه ملل تهیه می‌شود و در آن موضوعاتی برای تدوین پیشنهاد می‌شود، یکی از آن موضوعات مسئولیت دولت است. به موازات تلاش جامعه ملل، نهادهای علمی خصوصی هم تماشایی محض نیستند و تلاش می‌کنند تا در حوزه تدوین قواعد گام بردارند. مؤسسه آمریکایی حقوق بین‌الملل^۱ یکی

از آن نهادهایی است که موضوع مسئولیت و حمایت دیپلماتیک را در سال ۱۹۲۵ مورد توجه قرار می‌دهد. برآیند این تلاش‌ها، خودش را در اقدامات سازمان ملل متحد برای تدوین قواعد ناظر بر حوزه مسئولیت بین‌المللی دولت نشان می‌دهد. بعد از تأسیس سازمان ملل متحد و متعاقب آن تأسیس کمیسیون حقوق بین‌الملل به موجب قطعنامه ۱۷۴ مورخ ۱۹۴۸، یکی از اولین گام‌هایی که کمیسیون حقوق بین‌الملل برای تدوین قواعد حوزه حقوق بین‌الملل بر می‌دارد مربوط به حوزه مسئولیت دولت است.

«مسئولیت به مفهوم مدرن آن (دوره پس از اگو) عبارت است از وضعیتی که از یک عمل متخلفانه بین‌المللی ناشی می‌شود که به وسیله یک تابع حقوق بین‌الملل ارتکاب یافته یا به آن قابل انتساب باشد.» (Alain, 1999, 426). البته این تعریف مسئولیت بین‌المللی به مفهوم اعم است که ممکن است مسئولیت افراد یا سازمان‌های بین‌المللی را نیز شامل شود اما آنچه در این مقاله مدنظر است مسئولیت بین‌المللی دولت است. به عبارت دیگر، هر گاه ثابت شود که دولتی یکی از تعهدات بین‌المللی خود را نقض کرده است، یک عمل متخلفانه بین‌المللی روی داده که طبیعتاً می‌تواند موجبات مسئولیت بین‌المللی آن دولت را فراهم کند.

۱- پیشینه اختلاف

در دوم دسامبر ۲۰۰۸، سازمان شفافیت بین‌الملل فرانسه شکایتی را به دادستان عمومی پاریس علیه برخی از سران کشورهای آفریقایی و اعضای خانواده‌های آن‌ها در رابطه با اتهامات سوءاستفاده از بودجه عمومی در کشور مبادا (که درآمد حاصل از آن ادعا شده بود در فرانسه سرمایه‌گذاری شده است) تسلیم کرد. این شکایت توسط دادگاه‌های فرانسه قابل پذیرش اعلام شد و در سال ۲۰۱۰ تحقیقات قضایی در رابطه با رسیدگی به وجوه عمومی اختلاس شده، مشارکت در اداره وجوه عمومی اختلاس شده، مشارکت در اختلاس از دارایی‌های عمومی، پولشویی، مشارکت در پولشویی، سوءاستفاده از دارایی‌های شرکت، مشارکت در سوءاستفاده از دارایی‌های شرکت، خیانت در امانت، مشارکت در خیانت در امانت و کتمان هر یک از این جرایم آغاز شد. این تحقیقات، به ویژه بر روش‌های مورد استفاده برای تأمین مالی دارایی‌های منقول و غیرمنقول در فرانسه توسط چندین نفر از جمله آقای «تئودورو انگوما اویانگ مانگوته»، فرزند رئیس‌جمهور گینه استوایی (که در آن زمان وزیر کشاورزی و جنگلداری دولت گینه استوایی بود و در بیست و یکم مه ۲۰۱۲ به معاونت دوم رئیس‌جمهور گینه استوایی در مسئولیت دفاع و امنیت دولتی منصوب گردید) متمرکز بود (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و شش).

این تحقیقات، به طور خاص مربوط به آقای مانگونه (که با روش هائی به اشیاء باارزشی دسته یافته بود) و ساختمانی واقع در خیابان فوش ۴۲ شهر پاریس بود. در بیست و هشتم سپتامبر ۲۰۱۱، بازرسان در خیابان فوش ۴۲ وسایل نقلیه تجملاتی که متعلق به آقای مانگونه بود و در محل، پارک شده بود را کشف و ضبط نمودند. در سوم اکتبر ۲۰۱۱ بازرسان، خودروهای تجملاتی دیگری که متعلق به آقای مانگونه بود را در پارکینگ‌های مجاور توقیف نمودند. در چهارم اکتبر ۲۰۱۱، سفارت گینه استوائی در فرانسه یک یادداشت رسمی به وزارت امور خارجه فرانسه ارسال می‌کند که در آن آمده است که «سفارت... چند سالی است که ساختمانی واقع در خیابان فوش ۴۲ در اختیار دارد که برای انجام وظایف ماموریت دیپلماتیک خود از آن استفاده می‌کند.» اداره تشریفات وزارت امور خارجه فرانسه طی یادداشت رسمی مورخ ۱۱ اکتبر ۲۰۱۱ به سفارت گینه استوائی اعلام می‌کند که ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲، بخشی از دفتر نمایندگی دیپلماتیک گینه استوائی نیست بلکه جزو اموال خصوصی است و مشمول قانون عادی می‌شود. این اداره در نامه‌ای در همان تاریخ، خطاب به قضات تحقیق دادگاه عالی پاریس همین نکته را اعلام داشت (قضیه شکایت جمهوری گینه استوائی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و هفت).

سفارت گینه استوائی طی یادداشت رسمی مورخ هفدهم اکتبر ۲۰۱۱ به وزارت امور خارجه فرانسه اطلاع می‌دهد که «محل اقامت رسمی نماینده دائم گینه استوائی در سازمان یونسکو در محل نمایندگی دیپلماتیک واقع در خیابان فوش ۴۲ پاریس است.» اداره تشریفات وزارت امور خارجه فرانسه طی یادداشت رسمی به سفارت گینه استوائی در تاریخ سی و یکم اکتبر ۲۰۱۱ تکرار می‌کند که ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲، بخشی از محل ماموریت دیپلماتیک نبوده و بر این اساس، مشمول قانون عادی می‌شود (قضیه شکایت جمهوری گینه استوائی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و هشت).

از تاریخ چهاردهم تا بیست و سوم فوریه ۲۰۱۲، بازرسی‌های متعددی از ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲ انجام شد که طی آن، اقلام اضافی کشف و ضبط گردید. دولت گینه استوائی طی یادداشت‌های رسمی مورخ چهاردهم و پانزدهم فوریه ۲۰۱۲، ساختمان مذکور را به عنوان اقامتگاه رسمی نماینده دائم یونسکو توصیف می‌نماید و اظهار می‌دارد که بازرسی‌های صورت گرفته توسط دولت فرانسه، ناقض کنوانسیون روابط دیپلماتیک وین است (قضیه شکایت جمهوری گینه استوائی به طرفیت دولت فرانسه،

رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و نه). اداره تشریفات وزارت امور خارجه فرانسه در بیست و هشتم مارس ۲۰۱۲ با اشاره به تلاش مستمر خود در رابطه با به رسمیت شناختن وضعیت محل ماموریت دیپلماتیک سفارت گینه استوایی مجدداً اعلام داشت که ساختمان مذکور نمی‌تواند بخشی از محل ماموریت قلمداد گردد (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف سی).

یکی از قضات تحقیق دادگاه عالی فرانسه اعلام داشت که هزینه ساختمان (به صورت کامل یا بخشی از آن) از محل عوائد جرائم ادعائی تحت تحقیق پرداخت شده است و مالک واقعی آن ساختمان نیز آقای مانگوئه است. قاضی تحقیق، در نتیجه در نوزدهم ژوئیه ۲۰۱۲ دستور توقیف ساختمان^۲ را صادر کرد و دادگاه استیناف پاریس نیز در تاریخ سیزدهم ژوئن ۲۰۱۳، این دستور را تأیید نمود (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف سی و یک).

در بیست و سوم مه ۲۰۱۶، دادستان مالی دادگاه عالی فرانسه ضمن اعلام پایان تحقیقات، کیفرخواست نهائی^۳ خود را ارائه نمود و به ویژه، خواستار محاکمه آقای مانگوئه به جرم پولشویی شد. در پنجم سپتامبر ۲۰۱۶، قضات تحقیق دادگاه عالی فرانسه، دستور احضار آقای مانگوئه به دادگاه اصلاحی^۴ پاریس برای محاکمه به موجب وقوع جرائمی در فرانسه بین سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۱۱ را صادر نمودند (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف سی و چهار). در جلسه استماع مورخ دوم ژانویه ۲۰۱۷، رئیس دادگاه اصلاحی پاریس اذعان نمود که وفق دستور دیوان بین‌المللی دادگستری در هفتم دسامبر ۲۰۱۶، هیچ گونه اقدام مصادره‌ای علیه ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲ تا خاتمه رسیدگی‌های قضائی نباید صورت پذیرد (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف سی و پنج). دادگاه اصلاحی، حکم خود را در بیست و هفتم اکتبر ۲۰۱۷ صادر نمود و آقای مانگوئه را به دلیل جرائم پولشویی ارتکاب یافته در فرانسه بین سال‌های ۱۹۹۷ تا اکتبر ۲۰۱۱ مجرم قلمداد نمود. علاوه بر آن، دستور مصادره تمام دارائی‌های منقول توقیف شده در جریان تحقیقات قضائی (که

2- Saisie pénale immobilière

3- requisitionné définitif

4- Tribunal correctionnel

متعلق به ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲ است) نیز صادر گردید.

پس از صدور حکم، آقای مانگوئه اعتراض خود را در دادگاه تجدیدنظر پاریس اعلام داشت، لیکن هیچ اثری در محکومیت ایشان نداشت (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف سی و هفت) دادگاه تجدیدنظر رای نهائی خود را در تاریخ دهم فوریه ۲۰۲۰ صادر نمود و از جمله، حکم مصادره اموال واقع در شهرداری منطقه شانزده پاریس، خیابان فوش ۴۲ را تأیید نمود. آقای مانگوئه درخواست تجدیدنظر دیگری علیه این حکم ارائه نمود و مجدداً نتیجه‌ای در پی نداشت (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف سی و هشت).

۲- حقایق پرونده

دولت جمهوری گینه استوایی در تاریخ سیزدهم ژوئیه ۲۰۱۶ دادخواست خود مبنی بر شکایت از دولت فرانسه را در دیوان بین‌المللی دادگستری ثبت می‌نماید. مصونیت معاون دوم جمهوری گینه استوایی^۵ از پیگرد قضائی و وضعیت حقوقی ساختمانی که از اموال دولت گینه استوایی در کشور فرانسه است، از طرف گینه استوایی مبانی طرح دعوی قلمداد گردیده است (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف یک).

در لایحه‌ای که توسط «کارملو انوونه نسا»^۶ به نمایندگی از دولت گینه استوایی به دیوان تقدیم شده است، دادرسی کیفری علیه معاون دوم رئیس جمهور گینه استوایی نقض صریح مصونیتی تلقی شده است که وی طبق قوانین بین‌المللی از آن برخوردار است. همچنین، وضعیت حقوقی ساختمانی (که از اماکن ماموریت سفارت و از اموال دولت جمهوری گینه استوایی می‌باشد) مورد دادخواهی دولت گینه استوایی واقع شده است؛ لذا دولت فرانسه متهم به نقض کنوانسیون وین درباره روابط دیپلماتیک وین مصوب ۱۹۶۱، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان یافته فراملی (کنوانسیون پالمو)^۷ و قواعد عمومی بین‌المللی می‌باشد (APPLICATION, 2007, 3).

5- Mr. Teodoro Nguema Obiang Mangué

6- Carmelo Nvono Nca

7- The United Nations Convention against Transnational Organized Crime of 15 November 2000 (Palermo Convention)

لازم به ذکر است که دو دولت فرانسه و گینه استوایی از اعضاء کنوانسیون روابط دیپلماتیک^۸، پروتکل اختیاری^۹ و کنوانسیون جرائم سازمان یافته فراملی^{۱۰} می‌باشند. دولت گینه استوایی در پی جستن صلاحیت قانونی دیوان برای ورود به پرونده، ابتدائاً به ماده ۳۵ کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان یافته فراملی و سپس به ماده یک پروتکل اختیاری کنوانسیون^{۱۱} روابط دیپلماتیک مربوط به حل و فصل اجباری اختلافات مصوب ۱۹۶۱ استناد می‌نماید (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف دو).

دولت فرانسه در تاریخ سی و یکم مارس ۲۰۱۷ ایرادات مقدماتی متعددی به صلاحیت دیوان و قابلیت استماع دادخواست مطروحه از سوی دولت گینه استوایی مطرح نمود. فقدان صلاحیت دیوان بین‌المللی بر مبنای ماده ۳۵ کنوانسیون پالمو، اولین ایرادی بود که از سوی دولت فرانسه مطرح گردید و در رای مورخ ششم ژوئیه ۲۰۱۸ به تائید دیوان نیز رسید. اما ایراد مقدماتی دوم دولت فرانسه مبنی بر عدم صلاحیت دیوان بر اساس پروتکل اختیاری مربوط به حل اجباری اختلافات و ایراد مقدماتی سوم مبنی بر عدم قابلیت استماع دادخواست دولت گینه استوایی به ادعای سوءاستفاده از فرآیند طرح دعوی و سوءاستفاده از حقوق، مورد پذیرش دیوان قرار نگرفت. لذا دیوان بر مبنای پروتکل اختیاری حل اجباری اختلافات مربوط به کنوانسیون روابط دیپلماتیک در جهت رسیدگی به بخشی از دادخواست ثبت شده توسط دولت گینه استوایی (که مربوط به وضعیت حقوقی ساختمانی که به عنوان محل مأموریت واقع در خیابان فوش ۴۲ در پاریس شناخته می‌شود) صلاحیت خود را احراز می‌نماید و این بخش از دادخواست را نیز قابل استماع می‌داند (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف‌های چهارده و شانزده).

۸- فرانسه این کنوانسیون را در سی و یکم دسامبر ۱۹۷۰ تصویب کرده است و گینه استوایی نیز در سی ام آگوست ۱۹۷۶ به این کنوانسیون پیوسته است.

۹- فرانسه در تاریخ سی و یکم دسامبر ۱۹۷۰ این پروتکل را به تصویب رسانده و گینه استوایی نیز در چهارم نوامبر ۲۰۱۴ به این پروتکل محلق گردیده است.

۱۰- فرانسه این کنوانسیون را در تاریخ بیست و نهم اکتبر ۲۰۰۲ و گینه استوایی نیز در هفتم فوریه ۲۰۰۳ به تصویب رسانده‌اند. لازم به ذکر است که کنوانسیون مزبور در تاریخ بیست و نهم سپتامبر ۲۰۰۳ لازم الاجرا گردیده است.

11- The Optional Protocol to the Vienna Convention on Diplomatic Relations concerning the Compulsory Settlement of Disputes, of 18 April 1961

۲-۱- دادخواست دولت گینه استوایی

دولت گینه استوایی در دادخواست تقدیمی خود، از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست صدور و اعلام رای مبنی بر نقض تعهد بین‌المللی «احترام به اصول برابری حاکمیتی دولت‌ها و عدم مداخله در امور داخلی دولتی دیگر» از سوی دولت فرانسه می‌نماید. منشا اعلامی این نقض ادعائی از سوی دولت گینه استوایی، اجازه دادن دولت فرانسه به دادگاه‌های خود برای جریان انداختن دعوی کیفری علیه معاون دوم رئیس جمهور گینه استوایی (در خصوص جرائمی که حتی در صورت اثبات آن‌ها نیز، صرفاً صلاحیت دادگاه‌های گینه استوایی متعین می‌گردد) و همچنین، الحاق ساختمانی متعلق به دولت گینه استوایی و مورد استفاده برای اهداف نمایندگی دیپلماتیک آن کشور در فرانسه می‌باشد (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و دو بند الف و پاراگراف بیست و سه بند الف (۱)).

نقض دیگر ادعائی دولت گینه استوایی این است که دولت فرانسه با آغاز تعقیب کیفری آقای تئودور مانگوئه (معاون دوم رئیس جمهور دولت گینه استوایی و مسئول دفاع و امنیت آن دولت) تعهدات مندرج در حقوق بین‌الملل و به طور مشخص، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان یافته فراملی و همچنین تعهدات مندرج در حقوق بین‌الملل عمومی را نقض نموده و به آن استدامه بخشیده است (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و دو بند ب (۱) و پاراگراف بیست و سه بند ب (۱)).

در همین رابطه، دولت گینه استوایی از دیوان می‌خواهد که به دولت فرانسه دستور دهد که تمام اقدامات لازم و ضروری برای خاتمه هر تعقیب کیفری در حال جریان علیه معاون دوم رئیس جمهور دولت گینه استوایی را اتخاذ نماید (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و دو بند ب (۲) و پاراگراف بیست و سه بند ب (۲)). علاوه بر آن، دولت فرانسه باید تمام اقدامات لازم برای جلوگیری از نقض بیشتر مصونیت معاون دوم رئیس جمهور گینه استوایی را اتخاذ نموده و به ویژه اطمینان حاصل نماید که دادگاه‌های این کشور، هیچ گونه دعوی کیفری دیگری علیه شخص مزبور را آغاز نخواهند نمود (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و دو بند ب (۳) و پاراگراف بیست و سه بند ب (۳)).

در خصوص الحاق ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲ در پاریس، دولت گینه استوایی اعلام می‌دارد که دولت فرانسه، تعهدات مندرج در حقوق بین‌الملل و به طور مشخص، کنوانسیون وین در مورد روابط دیپلماتیک و کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان یافته فراملی و همچنین تعهدات مندرج در حقوق بین‌الملل عمومی را نقض نموده است (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف ۲۲، بند ج (۱) و پاراگراف ۲۳، بند ج (۱)). در همین رابطه، دولت گینه استوایی از دیوان بین‌المللی دادگستری می‌خواهد که به دولت فرانسه دستور دهد تا وضعیت ساختمان مذکور را به عنوان دارائی دولت گینه استوایی و به عنوان محل نمایندگی دیپلماتیک خود در پاریس به رسمیت شناخته و متعاقب آن و در صورت لزوم، حفاظت از آن را (که یک تعهد بین‌المللی است) تضمین نماید (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، ۱۱ دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و دو بند ج (۲) و پاراگراف بیست و سه بند ج (۲)).

با توجه به موارد متعدد نقض تعهد بین‌المللی از سوی دولت فرانسه، دولت گینه استوایی از دیوان می‌خواهد که اعلام نماید مسئولیت دولت فرانسه به دلیل آسیبی است که نقض تعهدات بین‌المللی آن دولت به دولت گینه استوایی وارد نموده و همچنان در حال آسیب وارد کردن است؛ لذا خسارات وارده باید به طور کامل جبران گردد (قضیه شکایت جمهوری گینه استوایی به طرفیت دولت فرانسه، رای دیوان بین‌المللی دادگستری، یازدهم دسامبر ۲۰۲۰، پاراگراف بیست و دو بند د (۱) و (۲) و پاراگراف بیست و سه بند د (۱) و (۲)).

۲-۲- ادعاهای دولت فرانسه

دولت فرانسه هیچ کدام از ادعاها و استدلال‌ات دولت گینه استوایی را مورد قبول خود نمی‌داند و از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست می‌کند که تمامی ادعاهای مطرح شده توسط دولت گینه استوایی را رد نماید.

۲-۳- شرایطی که یک ملک بر اساس کنوانسیون وین به وضعیت «محل ماموریت» می‌رسد

دیوان پس از استماع و دریافت استدلال‌ات طرفین از طریق لوایح کتبی، به بررسی موضوع پرونده می‌پردازد. لذا در می‌یابد که ابتدا باید شرایطی که یک ملک بر اساس کنوانسیون حقوق دیپلماتیک وین به وضعیت محل ماموریت می‌رسد را مورد بررسی قرار دهد تا سپس بتواند تعهدات و احیاناً اعمال

متخلفانه دو دولت را مورد کنکاش قرار دهد. از پاراگراف ۳۹ تا ۷۵ رای به این بحث پرداخته می‌شود. دیوان در پاسخ هائی که به ایرادات مقدماتی فرانسه داده است اعلام می‌کند که صلاحیت رسیدگی به اختلافی که در خصوص وضعیت حقوقی ساختمان مذکور، من جمله ادعاهای مرتبط با اثاثیه و سایر اموال موجود در خیابان فوش ۴۲ را دارد (گزارش‌های سال ۲۰۱۸ دیوان، ۳۳۴، پاراگراف ۱۳۸). طرفین در مورد این که آیا آن ساختمان بخشی از محل مأموریت دیپلماتیک گینه استوائی در فرانسه است یا خیر، اختلاف نظر دارند و در نتیجه مستحق رفتاری است که طبق ماده «۲۲»^{۱۲} کنوانسیون وین برای چنین اماکنی ارائه می‌شود. آن‌ها همچنین در مورد این که آیا فرانسه با اقدامات مقامات خود در رابطه با ساختمان، تعهدات خود را طبق ماده ۲۲ نقض می‌کند یا خیر، اختلاف نظر دارند. دیوان ابتدا باید تعیین کند که در چه شرایطی یک ملک، مطابق ماده یک^{۱۳} بند «ط» کنوانسیون وین، دارای وصف محل مأموریت می‌شود.

از نظر دولت گینه استوائی که در این پرونده خواهان می‌باشد، برای این که یک ساختمان وضعیت دیپلماتیک پیدا کند و از حمایت‌های ارائه شده توسط کنوانسیون بهره مند شود، همین که دولت فرستنده^{۱۴} ساختمان را با هدف مأموریت دیپلماتیک استفاده کند و به دولت پذیرنده اطلاع دهد کفایت می‌کند. همچنین بیان می‌کند که تعریف «محل مأموریت» مندرج در ماده یک در مورد نقش دولت فرستنده و دولت پذیرنده^{۱۵} در تعیین اماکن دیپلماتیک ساکت است اما معتقد است که متن، مفاد و هدف کنوانسیون نشان می‌دهد که این نقش متعلق به دولت فرستنده است.

پاراگراف ۴۴ رای دیوان بیان می‌دارد که دولت گینه استوائی می‌گوید درست است که ماده ۲ اشاره به برقراری روابط بر اساس «رضایت متقابل» صورت می‌پذیرد، اما این به این معنا نیست که در تمام جنبه‌های روابط دیپلماتیک بایستی چنین رضایتی حاصل شود و لذا محل مأموریت را از این موارد

۱۲- ماده ۲۲: ۱- اماکن مأموریت مصونیت دارند و مأمورین کشور پذیرنده جز با رضایت رئیس مأموریت، حق ورود به این اماکن را نخواهند داشت. ۲- کشور پذیرنده وظیفه خاص دارد کلیه تدابیر لازم را به منظور این که این اماکن مأموریت مورد تجاوز و خسارت قرار نگیرند و آرامش و شئون آن متزلزل نگردد اتخاذ نماید. ۳- اماکن مأموریت و اسباب و اثاث و اشیاء دیگر موجود در آن و همچنین وسائل نقلیه مأموریت، مصون از تفتیش و مصادره و توقیف و یا اقدامات اجرائی خواهد بود.

۱۳- اماکن مأموریت یعنی ابنیه و یا قسمت هائی از ابنیه و زمین متصل به آن که مالک آن، هر که باشد، برای انجام مقاصد مأموریت از جمله برای محل اقامت رئیس مأموریت مورد استفاده قرار می‌گیرد.

14- sending state

15- receiving state

می‌داند. گینه استوایی به ماده ۱۲ نیز اشاره می‌کند که می‌گوید: کشور فرستنده نباید قبل از تحصیل موافقت صریح و قبلی کشور پذیرنده در محلی غیر از محل استقرار ماموریت، دفتر دیگری متعلق به ماموریت برقرار نماید. اشاره به «مفهوم مخالف» ماده می‌کند که پس تعیین اماکن در محلی که ماموریت در آن مستقر است منوط به موافقت دولت پذیرنده نیست. دولت فرانسه استدلال می‌کند که حتی در این فرض هم باید حداقل موافقت ضمنی دولت پذیرنده حاصل شود ولی دولت گینه رد می‌کند و بیان می‌کند چنین استدلالی، دولت فرستنده را در موقعیتی نامطمئن و آسیب پذیر قرار می‌دهد زیرا نمی‌داند که آیا و چه زمانی محل ماموریتش از «وضعیت دیپلماتیک» بهره خواهد برد.

مطابق ادعاهای دولت فرانسه، دو شرط کلی (مجتمعاً) باید وجود داشته باشد: عدم مخالفت صریح دولت پذیرنده. استفاده از محل مذکور در راستای اهداف دیپلماتیک.

پاراگراف ۵۶ رای بیان می‌دارد که دولت فرانسه حتی به رویه چندین دولت استدلال می‌کند که استقرار اماکن ماموریت دیپلماتیک در کشورهای خود را منوط به نوعی رضایت دانسته‌اند. از نظر فرانسه، این واقعیت که چنین رویه‌ای وجود دارد و مغایر با کنوانسیون وین نیز تلقی نمی‌گردد نشان می‌دهد که این کنوانسیون، هیچ گونه حقی برای دولت فرستنده قائل نیست تا ساختمان‌های محل ماموریت خود را تعیین نمایند.

پاراگراف ۶۱ رای بیان می‌دارد که دیوان، کنوانسیون وین در مورد روابط دیپلماتیک را بر اساس قواعد عرفی تفسیر معاهده، تفسیر خواهد کرد که همان طور که بارها بیان شده است در مواد ۳۱ و ۳۲ کنوانسیون وین در مورد حقوق معاهدات منعکس شده است. این مطلب در پرونده آقای جاداو (هندوستان علیه پاکستان)، پرونده اونا و دیگر اتباع مکزیکی (مکزیک علیه آمریکا) مطرح شده است. وفق این قواعد عرفی حقوق بین‌الملل، مقررات کنوانسیون دیپلماتیک وین، با حسن نیت و منطبق با معنای معمولی آن که باید به اصطلاحات آن در سیاق عبارت و در پرتو موضوع و هدف معاهده داده شود، تفسیر بشود. همچنین می‌تواند از وسایل تکمیلی تفسیری استفاده کند در صورتی که معنای مبهم یا بی‌مفهوم القا شود یا تفسیر، منجر به نتیجه‌ای که آشکارا بی‌مفهوم و نامعقول است بشود.

پاراگراف ۶۲ رای بیان می‌دارد که دیوان معتقد است که مفاد کنوانسیون وین، به معنای معمولی‌شان، کمک چندانی به تعیین شرایطی که در آن یک ملک به وضعیت «محل مأموریت» می‌رسد، نمی‌کند. در حالی که ماده یک بند «ط» کنوانسیون وین تعریفی از این عبارت ارائه می‌دهد، اما نشان نمی‌دهد که

چگونه یک ساختمان می‌تواند به عنوان محل مأموریت تعیین شود. ماده یک بند «ط» «محل مأموریت» را به عنوان ساختمان‌هایی که «برای اهداف مأموریت استفاده می‌شوند» توصیف می‌کند. این ماده به تنهایی در تعیین چگونگی استفاده از یک ساختمان برای اهداف یک مأموریت دیپلماتیک، مفید نیست. همان طور که هر دو طرف اذعان کرده‌اند، بند «ط» ماده یک در مورد وظایف مربوطه کشورهای فرستنده و پذیرنده در تعیین محل مأموریت ساکت است. ماده ۲۲ کنوانسیون وین هیچ راهنمایی بیشتری در این مورد ارائه نمی‌کند. بنابراین دیوان به چهارچوب این مقررات و همچنین موضوع و هدف کنوانسیون وین خواهد پرداخت.

دیوان در پاراگراف ۶۳ رای، بیان می‌کند که تفسیر گینه استوایی مبنی بر این موضوع که دولت پذیرنده می‌تواند راسا انتخاب محل مأموریت نماید (بدون اخذ رضایت دولت پذیرنده) را وفق ماده ۲ کنوانسیون وین پذیرفت.

۲-۴- مقدمه کنوانسیون

دیوان در خصوص هدف کنوانسیون به مقدمه کنوانسیون اشاره می‌کند که «کمک به توسعه روابط دوستانه بین ملت‌ها» از اهداف این کنوانسیون است که این امر با برخورداری از مزایا و مصونیت‌های قابل توجه کشورهای فرستنده و نمایندگان آن‌ها محقق می‌شود و هدف از این مصونیت‌ها سودمندی افراد نیست بلکه تضمین اجرای کارآمد وظایف نمایندگی‌ها است. لذا مزایا و مصونیت‌های دیپلماتیک بر دولت‌های پذیرنده، تعهدات سنگینی تحمیل می‌کند.

با توجه به موارد فوق، دیوان معتقد است که کنوانسیون وین را نمی‌توان به گونه‌ای تفسیر کرد که به یک کشور فرستنده اجازه دهد به طور یکجانبه محل مأموریت خود را به کشور پذیرنده که در آن کشور دوم به این انتخاب اعتراض کرده است، تحمیل کند. در چنین حالتی، دولت پذیرنده، برخلاف میل خود، ملزم به انجام «وظیفه ویژه» مذکور در بند دوم ماده ۲۲ کنوانسیون برای حفاظت از اماکن انتخابی خواهد بود. بنابراین، تحمیل یکجانبه انتخاب مکان توسط دولت فرستنده، به وضوح با هدف توسعه روابط دوستانه بین کشورها سازگار نخواهد بود. علاوه بر این، دولت پذیرنده را در برابر سوءاستفاده بالقوه از امتیازات و مصونیت‌های دیپلماتیک آسیب‌پذیر می‌سازد که پیش‌نویس‌کنندگان کنوانسیون وین قصد داشتند با تصریح در مقدمه که هدف از چنین امتیازات و مصونیت‌ها «به نفع افراد نیست» از آن اجتناب کنند.

۳- رای نهائی دیوان

دیوان بین‌المللی دادگستری در نهایت مبادرت به صدور رای خود در پرونده مذکور می‌پردازد و بیان می‌دارد: الف- دیوان دریافته است که ساختمان در خیابان فوش ۴۲ در پاریس هرگز عنوان «محل ماموریت» جمهوری گینه استوایی در جمهوری فرانسه به معنای ماده یک بند «ط» کنوانسیون وین در مورد روابط دیپلماتیک به دست نیآورده است. ب- اعلام می‌کند که جمهوری فرانسه تعهدات خود را طبق کنوانسیون وین در مورد روابط دیپلماتیک نقض نکرده است. ج- کلیه موارد ادعاهای ارسالی دیگر جمهوری گینه استوایی را رد می‌کند.

۴- قواعد مسئولیت بین‌المللی دولت

ماده ۲ طرح پیش نویس، عناصر متشکله تخلف بین‌المللی دولت را مطرح می‌کند. تخلف بین‌المللی یک دولت زمانی محرز می‌گردد که فعل یا ترک فعل تشکیل دهنده اقدام: الف- طبق حقوق بین‌الملل قابل انتساب به آن دولت باشد. ب- موجب نقض یک تعهد بین‌المللی آن دولت باشد. این ماده شرایط ضروری برای احراز تخلف بین‌المللی دولت را مشخص می‌کند که مرکب از دو عنصر است: آن اقدام باید قابل انتساب به دولت باشد. برای مسئول تلقی کردن دولت، باید آن اقدام منجر به نقض یک تعهد قانونی بین‌المللی که در زمان ارتکاب اقدام مورد بحث نسبت به دولت متغیر بوده است، شده باشد.

در پرونده ما نحن فيه اولاً باید معلوم گردد که از لحاظ قانونی تا چه حد اعمال مورد بحث، قابل انتساب به دولت فرانسه است. ثانیاً باید انطباق یا عدم انطباق آن اعمال را با تعهداتی که دولت فرانسه ذیل کنوانسیون حقوق دیپلماتیک وین پذیرفته است مورد واکاوی قرار داد.

۴-۱- انتساب

برای آن که اقدام خاصی به عنوان تخلف بین‌المللی توصیف گردد باید در درجه نخست قابل انتساب به دولت باشد. برای احراز انتساب یک عمل متخلفانه به یک دولت باید یک رابطه علی و معلولی بین عمل آن دولت و اتفاقی که در عالم خارج وقوع پیوسته است اثبات گردد. در این پرونده، عمل دولت فرانسه به این قرار بوده است که محل ماموریت دیپلماتیک ادعایی دولت گینه استوایی را به رسمیت نشناخته است. این رابطه علی و معلولی احراز می‌گردد؛ یعنی یک عملی در خارج صورت گرفته است که قابل انتساب به دولت فرانسه است. اما آیا این عمل، نقض تعهد بین‌المللی بوده است؟

۴-۲- نقض تعهد بین‌المللی

دومین شرط احراز تخلف بین‌المللی دولت این است که اقدام منتسب به آن باید نقض یک تعهد بین‌المللی دولت شده باشد. دیوان در رای خود اعلام کرده است که جمهوری فرانسه تعهدات خود را طبق کنوانسیون وین در مورد روابط دیپلماتیک نقض نکرده است. لذا این گونه نتیجه گرفته می‌شود که عملی که از سوی دولت فرانسه در جهت به رسمیت نشناختن محل ماموریت دیپلماتیک دولت گینه استوایی صورت گرفته است، مطابق با تعهدات کلی دولت فرانسه بوده است لذا طبق قواعد و اصول مسئولیت بین‌المللی دولت، ارکان تحقق مسئولیت بین‌المللی محقق نیست پس هیچ گونه مسئولیتی را نمی‌توان به دولت فرانسه بار کرد.

نتیجه

دولت‌ها در روابط خود با یکدیگر و در عرصه بین‌المللی مسئول اعمال متخلفانه خود می‌باشند و صرفاً نمی‌توانند به جهت دستیابی به منافع خود، خود را میرا از مسئولیت بدانند. برای مسئول قلمداد کردن دولت در عرصه بین‌المللی، مواد پیش نویس اعمال متخلفانه بین‌المللی دولت‌ها مصوب ۲۰۰۱ حاکم است. ماده ۲ پیش نویس فوق‌الذکر بیان می‌دارد که تخلف بین‌المللی یک دولت زمانی محرز می‌گردد که فعل یا ترک فعل تشکیل دهنده اقدام اولاً طبق حقوق بین‌الملل قابل انتساب به آن دولت باشد و ثانیاً موجب نقض یک تعهد بین‌المللی آن دولت باشد.

دولت جمهوری گینه استوایی در تاریخ سیزدهم ژوئیه ۲۰۱۶ دادخواست خود مبنی بر شکایت از دولت فرانسه را در دیوان بین‌المللی دادگستری ثبت می‌نماید. مصونیت معاون دوم جمهوری گینه استوایی از پیگرد قضائی و وضعیت حقوقی ساختمانی که از اموال دولت گینه استوایی در کشور فرانسه است، از طرف گینه استوایی مبانی طرح دعوی قلمداد گردیده است. دولت گینه استوایی اعلام می‌دارد که دولت فرانسه مرتکب نقض تعهدات مندرج در حقوق بین‌الملل گردیده است و لذا باید در قبال اعمال متخلفانه اش مسئول قلمداد گردد. دیوان بین‌المللی دادگستری در وهله اول خود را واجد صلاحیت به رسیدگی به مسئله مصونیت معاون دوم گینه استوایی نمی‌داند و لذا پرونده را قابل استماع نمی‌داند اما در خصوص بررسی وضعیت حقوقی ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲ پاریس، صلاحیت خود را احراز می‌کند. نهایتاً در رای خود اعلام می‌دارد که ساختمان واقع در خیابان فوش ۴۲ در پاریس هرگز به عنوان «محل ماموریت» جمهوری گینه استوایی در جمهوری فرانسه به معنای ماده یک بند «ط» کنوانسیون وین در

مورد روابط دیپلماتیک شناخته نشده است و همچنین اعلام می‌کند که جمهوری فرانسه تعهدات خود را طبق کنوانسیون وین در مورد روابط دیپلماتیک نقض نکرده است. لذا بر این اساس، ادعاهای دولت گینه استوایی رد گردیده و مبنای مسئول قلمداد کردن دولت فرانسه نیز از بین می‌رود.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- Immunities and Criminal Jurisdiction (Eq. Guinea v. France) , Preliminary Objections, 2018 ICJ Rep. (June 6) [hereinafter Judgment], <https://www.icj-cij.org/files/case-related/163/163-20180606-JUD-01-00-EN.pdf>.
- The Palermo Convention, entered into force on 29 September 2003.
- The Optional Protocol to the Vienna Convention, entered into force on 24 April 1964.
- Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries 2001.
- Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America) , Preliminary Objection, Judgment, I. C. J. Reports 1996 (II).
- Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) , Judgment, I. C. J. Reports 2007 (I) , p. 104, para. 148.
- Alain Pellet, ejil 1999, Vol. 10, No. 2, at p. 426, Can a state commit a crime? Definitely, Yes.